

ТЕМА 2. МЕТОДОЛОГІЯ НЕКЛАСИЧНОЇ НАУКИ.

1. Модернізм та некласична раціональність.
2. Постмодерністська методологія
3. Постнекласичний тип раціональності

1. МОДЕРНІЗМ ТА НЕКЛАСИЧНА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ.

кінець XIX – перша половина XX ст.

*Модерністська методологія – оновлення
класичного раціоналізму*

- *Некласичний тип раціональності*
- *Системна методологія – пізнання через системи*
- *Кібернетична методологія – пізнання через
кількісні кібернетичні моделі*

Основні досягнення періоду

В науці:

1. *Ейнштейн*, Загальна теорія відносності;
2. *Фрейд*, психоаналіз;
3. *Планк*, *Бройль*, квантова теорія;
4. *Резенфорд*, планетарна модель атома;
5. *Ренген*, ренгенівські лучі.

Культурні течії – абстрактне мистецтво:

абстрактний експресіонізм, авангард, акмеїзм, дадаїзм, кубізм, постімпресіонізм, сюрреалізм, футуризм, експресіонізм, символізм, примітивізм

Марк Ротко
_№ 6 (Фіолетове, зелёне і червоне)
1951

Ціна - \$186 млн

*Чому така
різниця в ціні?*

Пітер Пауль Рубенс
Побиття немовлят
1609-1611

Ціна - \$75,930 млн

Некласичний тип наукової раціональності

- відкидає уявлення про реальність як щось незалежне від засобів її пізнання, суб'єктивного фактору
- враховує зв'язок між знаннями про об'єкт і характером засобів і операцій діяльності суб'єкта
- цей зв'язок є умовою об'єктивно-істинного описання і пояснення світу
- подолання ряду обмежень парадигми «суб'єкт–об'єкт»
- від домінування позитивізму до філософського конструктивізму (*людина в своїх процесах сприйняття і мислення не стільки відображає оточуючий світ, скільки активно творить і конструює його*).

Основні принципи некласичної науки:

- парадигма відносності, дискретності, квантування, ймовірності, доповнюваності
- зміна розуміння предмету знання: не реальність у чистому вигляді, а певний її зріз, заданий через призму прийнятих теоретичних і операційних засобів і способів її освоєння суб'єктом.
- вивчення не незмінних речей, а тих умов, попадаючи в які вони ведуть себе у той и інший спосіб
- відмова від ізоляції предмету від навколишнього впливу, визнання залежності визначеності властивостей предмета від динамічності і комплексності його функціонування в пізнавальній ситуації, динамізація уявлень про сутність об'єкта
- перехід від дослідження рівноважних структурних організацій до аналізу нерівноважних, нестаціонарних структур, які поведуться як відкриті системи

- В управлінні «засоби задають об'єкт»
- загальна теорія систем і кібернетика другого порядку
- перехід в управлінні від парадигми «суб'єкт - об'єкт» до парадигми «суб'єкт - суб'єкт» + виникли нові уявлення про базові види, механізми і моделі управління.
- найважливішою властивістю об'єктів управління є їх активність
- активні саморегуючі системи

Наприклад, біологічні організми та їх спільноти, людина і спільноти, організації і т.п.

- активні системи як базовий тип об'єктів управління
- ключовими є знання з широкого спектру областей: біології, психології, соціології, політології та ін.
- базовим науковим підходом стає міждисциплінарний підхід

Кібернетика

першого порядку робить акцент на «жорстке управління» («суб'єкт-об'єктний» контекст),

другого порядку повинна орієнтуватися на «суб'єкт-суб'єктні» форми управління, на більш «м'які» форми.

- рефлексивне управління , інформаційне управління, управління активними системами та ін. (*Нобелівські премії по економіці*).
- імітаційне моделювання – різні види ігрового моделювання з обмеженим використанням математичних методів: ігри – ділові, рольові, проблемні, імітаційні ігри та ін.
- класична теорія ігор і в цілому проблематика вибору
- експертні системи як вид математичних моделей процедур прийняття рішень, моделі діалогових процедур в системах управління

Базові механізми і технології управління.

У контексті парадигми «суб'єкт - суб'єкт» основні механізми управління пов'язані з впливами на активних суб'єктів:
психологічні, економічні, організаційні, правові та ін.

Особливого значення набувають рефлексивні процеси і рефлексивне управління.

2. ПОСТМОДЕРНІСТСЬКА МЕТОДОЛОГІЯ

Постмодернізм - світоглядно-мистецький напрям, продукт постіндустріальної епохи, епохи розпаду цілісного погляду на світ, руйнування систем — світоглядно-філософських, економічних, політичних.

Постмодерністська методологія – ідеї дискурсу, деконструкції, бінарної опозиції, вживаної у мовному та літературному аналізі.

Постмодернізм в архітектурі

Базові поняття

- **Дискурс** - складне комунікативне явище, яке включає не тільки текст, а й соціальний контекст, який створює уявлення про учасників комунікації, процес створення і процес сприйняття повідомлення
- **Ідентичність** – співвідношення чого-небудь із самим собою
- **Трансгресія** – перехід необхідної межі – між можливим і неможливим, віртуальна реальність...
- **Симуляція** – феномен тотальної семіотизації буття аж до отримання знаковою сферою статусу самодостатньої реальності
- **Симулякр** - «копія», що не має оригіналу в реальності!

Симулякри

Приклади

- Фінансові спекуляції на світових ринках валют симулюють реальні інвестиції в розвиток матеріального виробництва.
- Маркетинг створює симулякри корисних людині благ і справжніх потреб
- Купуються не стільки товари та послуги, скільки продукти реклами, симулякри

Прискорений ріст сфери «навіяних» потреб і діяльності

Симулякри

Приклад товарів-симулякрів 1 –

Костюм (на підкладці лейбл зі знаменитим брендом) –
собівартість пошиття макс. 50 USD (китайська тканина на
китайській швейній фабриці) + етикетка на підкладці + продаж у
фірмовому бутику = 5000 USD.

Що продається в даному випадку –

споживча вартість чи символічене благо?

Постмодерністська методологія **перетворення**:

1. Споживча вартість матеріального блага (костюм) реконструюється і переворюється в «**ТЕКСТ**» – костюм з предмету одягу перетворюється в знак заможності.
2. Костюм як текст замінюється «**КОНТЕКСТОМ**» – лейблом фірми.
3. Все це «працює» тільки в певному **дискурсі** – при покупці в бутику і використанні у відповідному середовищі.

Ще приклади:

- чисто знакові феномени, що не мають звичайної споживчої вартості – потік симулякрів від ЗМІ і продукти мас-культури, які не мають культурної цінності, а лише символічну цінність.
- Віртуальні s-товари – товари на ринках, породжених сучасними тенденціями еволюції фіктивного капіталу і подальшого його відриву від реального – створені процесом фінансизації у сфері віртуального фіктивного капіталу (деривативи та ін.фінансові похідні ЦП),
- сукупність предметів і послуг віртуального споживання (беззмістовні компютерні ігри, звичка до бездумного і беззмістовного web-серфінгу).

3. ПОСТНЕКЛАСИНИЙ ТИП РАЦІОНАЛЬНОСТІ

- розширює поле рефлексії над науковою діяльністю
- враховується співвіднесеність одержуваних знань про об'єкт не тільки з особливістю засобів і операцій діяльності, але і з ціннісно-цільовими структурами
- зв'язок внутрішньонаукових цілей з позанауковими, соціальними цінностями і цілями.

3. ПОСТНЕКЛАСИНИЙ ТИП РАЦІОНАЛЬНОСТІ

Теорії самоорганізації :

- синергетика Германа Хакена,
- теорія дисипативних структур І. Пригожина
- теорія катастроф Тома Рене

Предмет синергетики – складні системи в умовах нестійкої рівноваги та їх самоорганізація біля точок біфуркації (де мала дія виявляється значною і непередбачуваною за своїми наслідками для поведінки системи у цілому).

Об'єктом є не те, що існує, а те, що виникає.

- філософський конструктивізм
- посилюється акцент на комунікативних процесах, що формують реальність суб'єктів
- вплив цих процесів на обмеження їх свободи.
- не оволодіння і контроль, а як встановлення рівноправно-партнерських відносин з тим, що знаходиться поза людиною:
 - з природними процесами, з іншою людиною, з цінностями іншої культури, з соціальними процесами, навіть з нерефлексуючими і «непрозорими» процесами власної психіки.

Ідея ко-еволюції –

спільна еволюція природи і людства може бути витлумачена як відношення рівноправних партнерів.

Методологічний рівень аналізу

«полісуб'єктне середовище» – включає в себе поряд з різними типами суб'єктів сукупність цінностей світового культурного розвитку

середовище, яке саме розглядається як система, що саморозвивається.

- Ключовими для теорії управління стають парадигма «суб'єкт - полісуб'єктне середовище» і парадигма «саморозвиваюче полісуб'єктне середовище»
- Суб'єктно-орієнтований і середовищний підходи, які визначають нові вимоги до видів, механізмів і моделей управління
- Базові об'єкти управління - «людинорозмірні саморозвиваючі системи», які характеризуються перш за все відкритістю і здатністю фіксувати важливі для цілісності системи особливості її взаємодії з середовищем ("досвід" попередніх взаємодій).

Базові наукові підходи

- парадигма систем, що саморозвиваються;
- синергетичний підхід;
- проблематика управління складністю;
- суб'єктно-орієнтований підхід;
- гуманістичні варіанти філософського конструктивізму;
- середовищний підхід (рефлексивно-активні середовища);
- трансдисциплінарний підхід.

Базові види управління

- не жорстка детермінація систем, а «м'які форми управління» - створення умов для їх розвитку
- домінуючими видами управління стають різноманітні «види управління через середовище»
- управління «м'якої сили», управління за допомогою створення хаосу, управління складністю, управління через «задання механізмів функціонування середовища», управління «через механізми складання суб'єктів», управління «через соціальні мережі» та багато ін.

- у політичній сфері все більша увага приділяється управлінню за допомогою «м'якої сили»
- цінності, культура є компонентами м'якої сили, за допомогою якої можна впливати на суб'єктів світової політики, нехай навіть не володіючи достатньою економічною та військовою потужністю + управління за допомогою створення хаосу.
- останніми роками все більш широко використовується вид управління через соціальні мережі